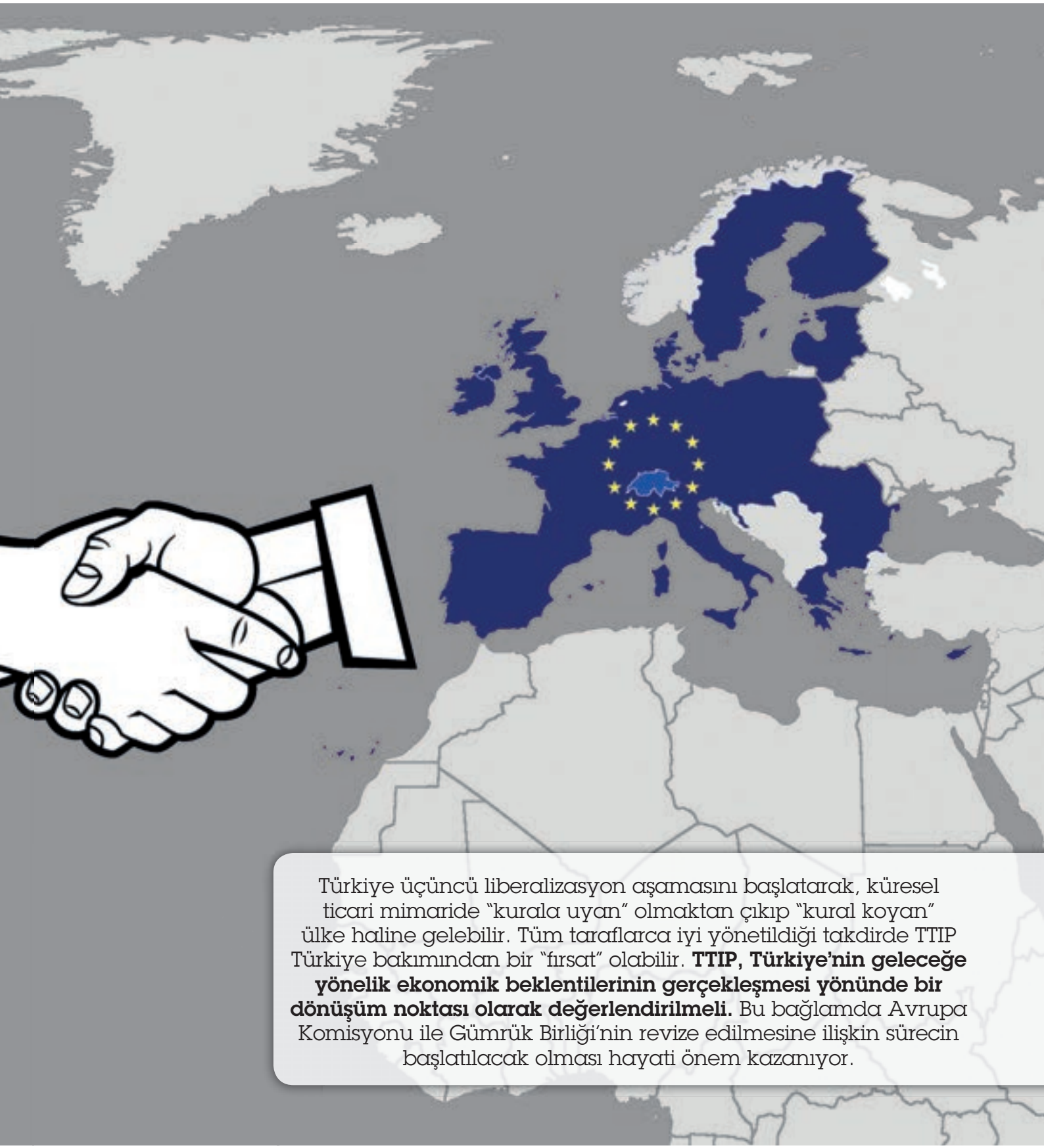
TÜRKİYE AÇISINDAN TRANSATLANTİK TİCARET VE YATIRIM ORTAKLIĞI'NIN SONUÇLARI

Bozkurt ARAN
TEPAV Ticaret Çalışmaları Merkezi Direktörü

Türkiye üçüncü liberalizasyon aşamasını başlatarak, küresel ticari mimaride "kurala uyan" olmaktan çıkıp "kural koyan" ülke haline gelebilir. Tüm taraflarca iyi yönetildiği takdirde TTIP Türkiye bakımından bir "fırsat" olabilir. **TTIP, Türkiye'nin geleceğe yönelik ekonomik beklentilerinin gerçekleşmesi yönünde bir dönüşüm noktası olarak değerlendirilmeli.** Bu bağlamda Avrupa Komisyonu ile Gümrük Birliği'nin revize edilmesine ilişkin sürecin başlatılacak olması hayati önem kazanıyor.

Neredeyse çeyrek yüzyıldır Bretton Woods kurumlarınca (Uluslararası Para Fonu / IMF ve Dünya Bankası) yönlendirilen küresel kurallara dayanan uluslararası ticaret rejiminin çağın gereksinimlerine ayak uyduracak şekilde düzenlenmesi ve bu bağlamda liberalizasyon sürecine ilişkin durgunluğun giderilmesi gerekiyor. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuruluşundan bu yana, Doha Kalkınma Turu dâhil olmak üzere, bir dizi ticaret müzakerelerini başlatıldı. Birçok badirenin ve sıkıntının sonrasında, Bali Bakanlar Konferansı temelde, "Ticaretin Kolaylaştırılması" kararlarının yanı sıra, en az gelişmiş ülkelerden (EAGÜ) yapılan ithalatta bazı ilerleme sağlanacağı vaadi içeren taahhütlerin kabul edilmesiyle sonuçlandı. Küresel ticaretin paydaşları Uruguay Turu'ndan bu yana 19 yıl süreyle bitmek bilmeyen ticaret müzakerelerine maruz kaldı. Diğer taraftan, küresel ticarette yaşanan bir dizi değişiklik, paydaşların sistemin işler kılınabilmesi için "yeni kurallar" üzerinde anlaşmalarını ve yeni arayışları egemen kılmayı gerekli kılıyor. Günümüz ticaret dünyasının doğasından kaynaklanan karmaşık yapısı bu arayışların gerçeğe dönüştürülmesini daha da çetin bir hale getiriyor. Yükselen ekonomilerin küresel planda etkilerinin artışı, sanayileşmiş ekonomilerin ve bu arada özellikle de "Dörtlü"nün (ABD, AB, Kanada ve Japonya), ticaret kurallarını oluşturmadaki mutlak etkinliklerini sona erdirdi. Doha'da kabul edilen "kalkınma gündemi", Uruguay Turu'nda gelişmiş ülkelerin (GÜ) lehine oluşturulan dengesizlikleri gidermeyi amaçlamış ve gelişme yolundaki ülkelerin (GYÜ) taleplerinin belirgin bir şekilde artmasıyla sonuçlandı. Böylece, çok taraflı ticaretin yeni liberalizasyon arayışları, artık tek başına "Dörtlü"nün uhdesinde olmadığı ortaya çıktı.

Öte yandan, IMF, Dünya Bankası, OECD ve UNCTAD'ın son raporlarındaki bulgular genel olarak GYÜ'lerin güçlü performans sergilediği yönünde (Aran 2013). Anlaşılan, 2008 krizi GÜ ve GYÜ'ler arasındaki ekonomik güç dengesinde farklılıkların GYÜ'ler lehine değişmesi olgusuna ivme kazandırdı. Diğer bir ifadeyle, iki grup arasında gelişme yönünde makasın daralmaya başladığı ortaya çıktı. Sanayileşmiş ekonomilerin ulaştığı refah her ne kadar halen bir vakıa olarak tanımlansa da, yükselen ekonomilerden gelen rekabetçi baskılar daha da görünür hale geldi.

2008 krizi bu ivmeyi hızlandırarak, değişikliğin tahmin edilenden daha erken gerçekleşebileceğini gösteriyor. Ancak sanayileşmiş ekonomilerin bu olguyu, değiştirilemez bir "kader" olarak kabullenmeye hazır oldukları da söylenemez. GÜ'lerin, diğer girişimlerin yanı sıra artan ölçüde bölgesel ticaret anlaşmalarına yönelme stratejileri bu gerçeği ciddi şekilde yansıtıyor.

MEGA BÖLGESEL TİCARET ANLAŞMALARI: GYÜ'LER İÇİN GÜÇLÜK MÜ, FIRSAT MI?

ABD'nin bu değişimlere yanıtı, iki mega bölgesel ticaret girişimini harekete geçirmek şeklinde oldu. İlki Trans-Pasifik Ortalığı (TPP), ardından Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP). Bu iki girişim, birbirinin tamamlayıcısı ve tutarlı bir stratejinin temel bileşenleri olarak değerlendirilmeli. AB ve diğer birçok ülke bu ortaklık arayışlarına katılmaya hazır olduğunu gösterdi. Norveç ve İsviçre dışında bütün sanayileşmiş ülkeler bu iki "mega-bölgesel" arayışların paydaşları oldu.

Tüm önemli sanayileşmiş ülkelerin bir süredir şekillenmekte olan, ancak günümüzde daha da bariz hale gelen küresel etkinliklerinde görülen değişim veya kayıplar, bu ülkelerde yüksek çıkarlarının tehdit edildiği algısı doğurması nedeniyle, ABD'nin öncülüğünde Atlantik ve Pasifik'te oluşturulan iki mega girişimin de sonuçlanması olasılığı yüksek. Gerek TTP gerek TTIP yürürlüğe girdiğinde getirecekleri kuralların çok taraflı sistemin bugünkü işleyiş şeklini önemli derecede değiştireceğini varsaymak yerinde olur. Bu iki girişimde yer alan ülkelerin ekonomik büyüklükleri, sözü geçen kuralların uluslararası ticaretin küresel olarak kabul gören yeni kuralları olarak uygulanacağına işaret ediyor. Söz

konusu girişimler tamamlandığında, küresel ticaret ortamını gerek piyasa erişimi gerek uluslararası ticareti yöneten kurallar bakımından (game changer) oyun değiştirici olacağı ileri sürülüyor. Yeni küresel ticaret kurallarını şekillendirme iddiasını taşıyan bu iki mega müzakerede yer almayan ülkelerin duyduğu rahatsızlık büyük ölçüde bundan kaynaklanıyor.

TTIP görüşmelerinin Washington'daki dokuzuncu turunun sorunsuz bir şekilde tamamlanmış olması, artık bazı konularda "metin" üzerinden yapılan görüşmelere geçilmesi, müzakerelerin ileri bir aşamaya geldiğini gösteriyor. Nitekim "Bu aşamada tartışmalar belirli metinsel öneriler çerçevesinde devam edecektir"[1] açıklaması da yapıldı. AB Başmüzakerecisi Ignacio GarciaBercero basın toplantısında, "en fazla yararın TTIP'nin düzenleyici bileşeninden sağlanabileceğinin" ve "eğer ABD ve AB en yüksek oranda korumayı esas alan uluslararası düzenleme ve standartları geliştirmede öncü rol üstlenmek istiyorsa,"[2] dayanışmanın bu iki konu etrafında şekillenmesi gerektiğinin altını çizdi.

Şu anda ABD-AB ticaretinde uygulanan ortalama gümrük tarifesi oranları düşük seviyede. Bu nedenle ülkeler arasında farklılık gösteren sınırlı sayıdaki hassas ürün hariç, gümrük tarifeleri artık esas sorun olmaktan çıktı. TTIP'nin temel etkisinin "yeni kural" koyma kapasitesi olacağı tahmin ediliyor. Bazıları bu özelliği "oyunu değiştirici" olarak nitelendiriyor. Rekabet politikası, fikri mülkiyet hakları, küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik kamusal önlemler, iş gücü ve çevre politikaları gibi konularındaki düzenlemeler arasında daha fazla uyum sağlanması amaçlanıyor.

TTIP, mevcut DTÖ kurallar dizisine nazaran daha kapsamlı kuralları içerecek bir düzeni hedefliyor. Bu, dünyanın en büyük ticaret hacmine sahip ülkeler arasında "ticaret kuralları" bakımından derin bir uyumun yakalanmasına vesile olabilir. Böylelikle gerek yatırımcılar gerek yatırım akışları açısından oluşturulan geleneksel serbest ticaret bölgeleri anlayışının ötesine geçen sonuçlar doğabilir. Richard Baldwin'in de belirttiği gibi, "21. yüzyıl ticaretinin kalbinde; 1) mal ticareti ile 2) üretim tesislerine, eğitime, teknolojiye ve uzun erimli ticari ilişkilere yönelik uluslararası yatırımların iç içe geçmesinin yer aldığı" unutulmamalı (Baldwin 2011).

Birçok üçüncü tarafın TTIP'nin genel çerçevesini endişeyle beklerken, olası çıktılarını tahmin etmeye ve olası sonuçlarına belirlemeye ve buna göre hazırlanmaya da çalıştıkları sır değil. Söz konusu ülkeler üzerindeki etki, sadece TTIP'nin yaratacağı yeni iş yapma ortamına değil, üçüncü tarafların yeni belirlenen kurallara ayak uydurmaya ne derece hazır olduğuna da bağlı. Diğer bir deyişle, bu ülkelerin TTIP tarafından yaratılacak yeni ticaret ortamına nasıl ayak uydurabileceği bu ülkeler kadar TTIP'e taraf ülkeler bakımından da önem taşıyor.

Üçüncü taraflar için önemli bir seçenek, ticaret politikalarını ve uygulamalarını "tek taraflı" olarak TTIP' kurallarına uygun hale getirilmesi. Ancak ticaret politikalarında temel dönüşümleri gerçekleştirmek, iyi yapılandırılmış teşvikler gerektiriyor. Burada şu soru ortaya çıkıyor: Üçüncü tarafların ortaya konulacak yeni kurallara uyum sağlamaları için TTIP, ne gibi teşvikler sunabilir?

TTIP VE TÜRKİYE'NİN ZORLU DÖNÜŞÜM SÜRECİ

Küresel ekonomiyle bütünleşmiş olan Türkiye, mega-bölgesel ticaret anlaşmalarının küresel ticaret ortamında yaratacağı değişikliklerden şüphesiz etkilenecektir. Ampirik çalışmalar, "ticaret kayması" sonucu Türkiye'de ciddi refah kayıplarının oluşacağını gösteriyor. TTIP yürürlüğe girmesi durumunda Türkiye'nin ihracatında, sınırlı düzeyde de olsa, düşüş yaşanacağı tahmin ediliyor. Tabiatıyla Türkiye'nin bu duruma kayıtsız kalması söz konusu olamaz. Mega anlaşmalarla kapsamı şekillenecek yeni "kurallar"a uyum sağlamada gecikme ve bu oluşumun dışında kalmak giderek Türkiye için ciddi bir meydan okuma olarak değerlendirilmeli. Bu bakımdan, Türkiye'nin bu yeni döneme nasıl tepki göstereceği kritik önem arz ediyor.

Tüm belirtiler, Türkiye'nin ciddi bir değişime girmeyi ve kapsamlı bir dönüşüm programı uygulamayı arzu ettiğini gösteriyor. Türkiye bu yöndeki kararları en üst siyasi düzeyde gerek ABD gerek AB'ye sürekli bir şekilde açıkça ifade ediyor. İş çevreleri de desteklerini açıkça beyan ediyor. Türkiye'nin en büyük sanayi ve ticaret şirketlerinin oluşturduğu en saygın mes-

1) *http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1158*
2) *http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1158*

leki örgütler arasında sayılan Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) başkanı geçtiğimiz günlerde "Brüksel'i Türkiye'nin ikinci başkenti olarak kabul ettiklerini" açıkladı.[3]

Resmi yetkililer birçok kere, Türkiye'nin TTIP'den dışlanmasının eninde sonunda ülkeyi AB ile Gümrük Birliği'ni terk etmeye itebileceğini belirtti. Bu gibi demeçler, hesaplanmış bir politika belirtmekten çok hoşnutsuzluğun ilanı olarak da yorumlanabilir. Ancak Türkiye'nin duyduğu rahatsızlıklara bir şekilde yanıt aranması da gerekiyor.

Özellikle TTIP bağlamında Türkiye'nin durumunun kendisine özgü (sui generis) olmasının nedeni, AB ile yapmış olduğu Gümrük Birliği düzenlenmesiyle ilintili. AB ile yapılan Gümrük Birliği, hâlihazırda Türkiye'nin AB ticaret politikasına uyum sağlaması gibi geniş kapsamlı, "otonom rejimler ve üçüncü ülkelere uyguladığı ve tercihli ticaret anlaşmaları dâhil olmak üzere Topluluğun tercihli gümrük rejimiyle giderek uyumlaştırma"[4] yükümlüğü bulunuyor. Ancak AB'nin üçüncü taraflarla imzaladığı bölgesel ticaret anlaşmalarının artıyor olması, Türkiye'nin tercihli piyasa erişimini riske atıyor. Hele bu tür anlaşmaya taraf ülkenin ABD olması halinde, esasen bu ülkeyle oldukça yüksek olan ticaret açığı nedeniyle, Türkiye'nin durumu daha da zorlaşıyor.

TÜRKİYE'NİN TTIP'E KATILMA SEÇENEKLERİ

AB-Türkiye Gümrük Birliği, geleneksel bir serbest ticaret anlaşması olmasının çok ötesinde, ticaretin tabi olacağı kuralları ve bağımsız düzenleyici kurumları da içermesi nedeniyle, bu alanlarda AB ile önemli ölçüde uyum sağlanmasına yol açmış, mevzuat ahengini makul bir düzeye getirmiştir. Diğer taraftan Gümrük Birliği sadece sanayi ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsıyor.

Bu nedenle tarım ve hizmetler ticaretinde Türkiye'nin ciddi bir "dönüşüm" sürecini başlatması gerekiyor. Halen devam etmekte olan ve çoklu olarak yürütülen Hizmet Ticareti Anlaşması müzakerelerine (Trade in Services Agreement/TISA) aktif olarak katılan Türkiye, TTIP'nin hizmet ticaret konusundaki müzakerelerin en sonunda nereye varacağını farkında. TTIP'de düzenlenecek hizmet ticareti bölümünün, elbette TISA'da öngörülenlerin çok ötesine geçmesi bekleniyor. Ne var ki, liberal bir hizmet ticareti piyasasına sahip olan Türkiye'de yabancı yatırımcılar telekomünikasyon, mobil telefon hizmetleri, bankacılık, sigorta, perakende zinciri vb. alanlarda önemli ölçüde pay sahip. Türkiye, hizmet ticareti sektörüne ilişkin kapsamlı bir "iç mevzuat" geliştirerek, ayrıca uygulanmada yeknesaklık sağlamayı amaçlanmalı. Ayrıca mevcut uygulamalarını DTÖ'de taahhüt altına alarak şeffaflık sağlanmalı.

Türkiye'nin TTIP'e çeşitli şekillerde katılması öngörülebilir. İlk seçenek, ABD, AB ve Türkiye arasında "üç taraflı müzakere". Ancak bu seçeneğin uygulanabilirliği sıfıra yakın. Zira TTIP müzakereleri olgun bir aşamaya geldiğinden şu anda üçüncü bir ülkenin katılması olasılığı bulunmuyor. İkinci seçenek, "Türkiye Maddesi"nin tadil edilerek, AB-Türkiye Gümrük Birliği kapsamında malları için AB'nin yeni anlaşmalarla tesis edeceği serbest ticaret alanlarına otomatik erişim sağlayan bir düzenleme yapılarak gerçekleşebilir. Ancak böyle bir düzenleme teknik olarak sadece sanayi mamul malları için geçerli olur, sınır ötesi ticaret politikaları, tarım malları, hizmet ticareti ve genel anlamda kurallara ilişkin yükümlülükleri kapsamaz.

Bu yazı kaleme alındığı sırada TTIP müzakereleri üçüncü ülkelerin nihai katılımlarına ilişkin "erişim kıstasları" içermiyordu. Bununla birlikte Türkiye'nin, "bekle ve gör" yaklaşımını benimseyerek müzakerelerin bitmesini hareketsiz kalarak beklemesi de iyi bir seçenek değil.

Diğer bir olasılık da Türkiye, ABD'yle ayrı bir serbest ticaret bölgesi anlaşması süreci başlatarak, TTIP'nin dışında kalması halinde doğacak olumsuzlukları gidermeyi öngörmesi olabilir. Ancak böyle bir anlaşmanın önünde bazı engeller bulunuyor. ABD'nin bu konuda isteksizliği nedeniyle siyasi uygulanabilirliği tartışılmalı; zira Üst Düzey Komisyon toplantılarındaki temaslar bu yolun umut vaat edici olmadığını ortaya çıkarıyor.

ABD ile yapılacak anlamlı bir anlaşmanın, yeni dönemde Türkiye'nin önünde oluşabilecek ticaret engellerinin kaldırılması (tarife dışı engellerin ve TTIP standartla-

3) "TÜSİAD: Brussels now 2nd capital for Turkey", Daily News, 5 Aralık 2014.

4) Bknz. Gümrük Birliğinin Son Döneminin Uygulanmaya Konmasına İlişkin 22 Aralık 1995 Tarih 1/95 sayılı ATTürkiye Ortaklık Konseyi Kararı, http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:21996D0213%2801%29

rını uygulamasından doğacak etkilerinin azaltılması) gibi unsurları içeren iddialı bir yaklaşım gerektiriyor. Ancak bu kapsamlı önlemlerin alınmasının milli geliri ve ihracatı önemli oranda artıracağı tahmin ediliyor. (Mavuş vd. 2014).

AB İLE GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN GETİRDİĞİ DÖNÜŞÜM ETKİLEYİCİ

Türkiye'nin, telekomünikasyon, posta hizmetleri, hukuki, görsel/işitsel ve finansal hizmetler alanlarında yeni oluşacak düzenin gerektirdiği "Pazara Erişim Koşulları"nı uyum gösterecek şekilde birçok zorlu alanda önemli mevzuat değişiklikleri yapması bekleniyor. Türkiye'nin kısıtlı kamu ihalesi piyasasını açması, yatırımcı-devlet arası uzlaşmazlıkları çözülmesi sürecinin yeniden düzenlenmesi, sağlık ve bitki sağlığı alanında alınan tedbirlerin esaslarının yenilenmesi, genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO) konusunda kuralların müzakeresi, fikri mülkiyet haklarının korunması (özellikle taklit mallar konusunda) gibi tartışmalı alanları da kapsayacak şekilde uzatılabilir (Akman 2014). Bu güçlükleri aşmak zorlu bir mücadele gerektirecek olmakla birlikte; Türkiye'nin yeni ticaret kurallara uyumu için bu dönüşüm hayati önem taşıyor. Türkiye mevzuat uyumlaştırma alanında başarılı olur ve iç dinamikleri gerektiği biçimde seferber ederek geliştirilmiş standartları ve ortak uygulamaları benimserse, bu zorlukların kısa zamanda kazanca dönüştürülebileceği, Transatlantik pazarında daha rekabetçi şekilde yer alabileceği düşünülmeli.

1990'lardaki Gümrük Birliği uygulamasının, Türkiye ekonomisi açısından zorlu bir dönem olduğu hatırlanırsa, buna rağmen Türkiye, AB müktesebatını çeşitli alanlarda benimseyerek ve uygulamaya koyarak, dönüşümden yarar sağlama deneyimine sahip oldu. Türkiye'nin iç ticareti düzenleme kuralları, ticarette uygulanan teknik engellerden gıda güvenliğine, çevre mevzuatına, tüketicinin korunmasına, fikri mülkiyet haklarına, gümrük mevzuatına ve ticaret politikası tedbirleri gibi pek çok alan AB ile başarıyla uyumlaştırıldı. Diğer yandan, o dönemde AB mevzuatına uyumlu bağımsız düzenleyici kurumlar kurulduYakın zamanda yayınlanan Dünya Bankası raporuna göre "Gümrük Birliği, Türkiye ekonomisinin gerek Avrupa gerek küresel piyasalarla entegrasyonunda temel bir araç teşkil etmiştir" (Dünya Bankası 2014). Ayrıca Türkiye, Hizmet Ticareti Anlaşması (TISA) çoklu müzakere sürecine etkin olarak katılarak önemli bir deneyim de elde ediyor.

TTIP TÜRKİYE BAKIMINDAN BİR "FIRSAT" HALİNE GELEBİLİR

Sonuç olarak TTIP'e ilişkin Türkiye'nin kaygıları, sadece ticaretin yön değiştirmesi endişesine indirgenmemeli. Türkiye'nin Transatlantik pazarına entegrasyonu bir yandan ABD'yle ilişkilerini geliştirir diğer yandan da AB ile Gümrük Birliği'ni daha etkili ve işlevsel hale getirir. Bu ilişki, gerek NATO üyesi gerek AB'ye katılım sürecinde olan Türkiye için önem kazanıyor. Bu üçgenin üçüncü kenarı, Türkiye'yi TTIP "limanına çekerek" tamamlanabilir. TTIP, Türkiye'nin küresel ekonominin günümüzde gerekli kıldığı "dönüşümü" sağlayacağı güçlü bir çıpa olabilir.

AB ve ABD ile kurduğu yakın ilişki, Türkiye'yi son 30 yıldır gerçek bir siyasi ve ekonomik dönüşüm geçirmesi yönünde teşvik etmişti. Orta Doğu'daki yaşanan karışıklığın "karmaşa"ya dönüşerek uzun süre devam etmesi olasılığının geçerli görüldüğü, şu sıralarda Transatlantik ilişkilerinin çağın gereksinimlerine uygun şekilde iyi yönetilmesi büyük önem taşıyor. Bu nedenle iyi Transatlantik ilişkiler kurma arzusu tüm taraflar açısından yerinde olduğu söylenebilir.

Türkiye, 1980'lerde "tek taraflı" aldığı önlemlerle ekonomik liberalizasyon tecrübesi yaşadı. Daha sonra, 1990'lardaki Gümrük Birliği yeni bir liberalizasyon sürecinden geçti. Her iki süreç dolayısıyla Türkiye'nin önemli bir deneyim ve yarar sağladığı biliniyor. Gümrük Birliği, Türkiye'ye ciddi bir rekabet gücü avantajı sağlayarak sanayi üretimdeki dönüşümünün çıpası oldu. Bu defa Gümrük Birliği'nden yararlanıp onu bir "kaldıraç "olarak kullanarak, kapsamının genişletilerek derinleştirilmesi amacıyla AB ile müzakerelere başlanılması olanağı mevcut. Gümrük Birliği Kararı'nın, çağın gereklerine uyumlu hale getirebilmesi amacıyla tarımı, hizmetleri, kuralları ve kamu ihalelerini kapsayacak şekilde genişletmek olası. Böylece, Türkiye üçüncü liberalizasyon aşamasını başlatarak, küresel ticari mimaride "kurala uyan" olmaktan çıkıp "kural koyan" ülke haline gelebilir. Kısacası tüm taraflarca iyi yönetildiği takdirde TTIP Türkiye bakımından bir "fırsat" haline gelebilir. TTIP, Türkiye'nin geleceğe yönelik ekonomik beklentilerinin gerçekleşmesi yönünde bir dönüşüm noktası olarak değerlendirilmeli. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu ile Gümrük Birliği'nin revize edilmesine ilişkin sürecin başlatılacak olması hayati önem kazanıyor.

KAYNAKLAR:

- Akman, S (2014), "AB-ABD Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme," Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi 13(1).

- Aran, B (2013), "Küresel Ortaklık Arayışları: Ticarette Çatışmalı Yeni Dinamikler ve Türkiye'nin TPP ve TTIP Çağında Geleceği", Türkiye Politika Notları Dizisi No.11, Ankara: TEPAV.

- Baldwin, R (2011), "21st Century Regionalism: Filling the gap between 21st century trade and 20th century trade rules", DTÖ Çalışma Raporu ERSD-2011-08.

- Felbermayr, G, B Heid, M Larch ve E Yalçın (2014), "Macroeconomic Potential of Transatlantic Free Trade: A High Degree Resolution Perspective for Europe and the World", CESifo Working Paper Series No. 5019.

- Mavuş, M, A. Oduncu ve D. Güneş (2014), "AB-ABD Serbest Ticaret Anlaşması ve Türkiye Üzerine Etkileri", Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.

- Dünya Bankası (2014), AB-Türkiye Gümrük Birliği Değerlendirmesi, Rapor No. 85830-TR, Washington, DC.

- Kirişçi, K (2013), Turkey and Transatlantic Trade and Investment Partnership: Boosting the Model Partnership with the US, Turkey Project Policy paper, no.2, Brookings.